

KERK MUZIEK

Margreeth Chr. de Jong: MUZIEK MAKEN HANGT NAUW
SAMEN MET GELOOFSBELEVING

57^e JAARGANG NR. 6 NOVEMBER/DECEMBER 2008

UITGAVE VAN DE VERENIGING ORGANISTEN GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Kerkmusicus met een belangrijke functie

„Ik heb het grote geluk dat de samenwerking met de predikant en de kerkenraad heel goed is”

Ze werkte mee aan de VOGG-bundels en is als componiste ook bekend door de serie "Andächtige Musique", bewerkingen van Psalmen en gezangen in 18de-eeuwse stijl.

Margreeth de Jong is kerkmusicus in de Nieuwe Kerk te Middelburg, waar ze het in 2004 gerestaureerde Van Leeuwen-orgel bespeelt. Daar voelt ze zich als een vis in het water. „Bij ons heeft de kerkmusicus een belangrijke functie.”

Voor aanvang van het gesprek demonstreert Margreeth de Jong ‘haar’ orgel in de Nieuwe Kerk. Een sprankelende improvisatie over Psalm 96 in 18de-eeuwse stijl, een stijl die haar hoorbaar ligt en die ook het Van Leeuwen-orgel op het lijf geschreven is, laat horen dat Flentrop het orgel met succes gerestaureerd heeft. De Jong speelt zoals ze spreekt, gebalanceerd en weloverwogen, met fraaieagogische verbredingen. Het orgel klinkt duidelijk briljanter dan voor de restauratie in 2004 en heeft ook aan draagkracht gewonnen. De royale kerkakoestiek draagt hier zeker toe bij. Opvallend is de ‘oude’ klank van de fluiten van het Bovenwerk.

De prachtige orgelkas van Duyschot en het oude kerkinterieur staan in schril contrast met de helblauwe stoeltjes die op de vloer geplaatst zijn en de eigentijds vormgegeven preekstoel in het liturgisch centrum. „Onbegrijpelijk waarom ze hier voor gekozen hebben”, is het commentaar van De Jong. „Vrijwel niemand vindt het mooi. De akoestiek is echter wel verbeterd na het weghalen van de naoorlogse kerkbanken.”

Het gesprek vindt plaats in haar woning in Middelburg, een prachtig historisch pand in het centrum van de stad.

Bij binnenkomst valt op dat hier echte muzikanten wonen, met gevoel voor stijl. Een royale gang biedt toegang tot de verschillende vertrekken, waaronder de speciaal ingerichte muziekkamer, waarin zich een orgel en een vleugel bevinden. Het interieur van het monumentale pand, gerestaureerd door haar man prof. dr. Albert Clement, is te omschrijven als stijlvol en chique en zou zeker niet misstaan als decor voor een bruidsreportage. Margreeth de Jong, afkomstig uit de Hoekse Waard, voelt zich prima op haar plek in de Zeeuwse hoofdstad en in haar functie als organist van de Nieuwe Kerk. „Het orgel bevalt me uitstekend, zeker na de restauratie. Ook de akoestiek van de Nieuwe Kerk is fantastisch. Ik kan mijn muzikale ei hier dan ook volledig kwijt.” Wat voor haar ook een belangrijke rol speelt, is het klimaat waarin ze werkzaam is als musicus. „De samenwerking met de predikant en de kerkenraad is goed. Wat ook meespeelt, is in welke plaats je wilt wonen. Ik wil bijvoorbeeld niet in de Randstad wonen. Als collega’s van me een concert geven in Middelburg voelen ze zich hier op vakantie.”

Margreeth de Jong, afkomstig uit de Gereformeerde Gemeenten, speelde op 11-jarige leeftijd haar eerste kerk-

dienst in de Gereformeerde Gemeente van Goudswaard. Op haar dertiende verhuisde ze naar Dirksland, waar ze organist werd van de plaatselijke Gereformeerde Gemeente. „Daarna ben ik naar het conservatorium in Rotterdam gegaan. Door mijn huwelijk met Albert ben ik in Middelburg komen wonen, waar ik eerst een tijd organist ben geweest in de Lutherse Kerk. In 2001 kreeg ik deze functie in de Nieuwe Kerk.”

U bent ook cantrix?

„Nee, niet meer, in het begin heette deze functie nog wel zo, maar nu ben ik officieel kerkmusicus. Ik ben verantwoordelijk voor de kerkmuzikale kant van de eredienst. Bij ons heeft de kerkmusicus dan ook een belangrijke functie. Sinds mijn komst in 2001 is er heel wat veranderd in liturgisch opzicht. Zo heeft de kerkenraad mij gevraagd liturgische stukken te schrijven. Deze stukken kan de gemeente in samenwerking met de cantorij en organist heel goed meezingen.”

De muziek die De Jong componeert, neemt een belangrijke plaats in tijdens de eredienst. „Zo maakte de predikant onlangs bijvoorbeeld een serie preken over het

Onze Vader. Hierover had ik een partita geschreven (gepubliceerd in "Andächtige Musique" deel IV). De dienst vond plaats rondom deze partita en de gemeente zong daarbij de coupletten van het "Onze Vader" in de berijming van 1773", aldus De Jong.

Wat is volgens u de betekenis van het orgelspel in de eredienst?

„Het gaat erom dat het Evangelie verkondigd wordt, een blijde boodschap. Het orgelspel onderstreept die boodschap en zorgt ervoor dat de mensen met een positief gevoel de kerk uit gaan. Meestal improviseer ik bij het uitgaan van de kerk over het slotlied. Tijdens de dienst speel ik een orgelmeditatie. In deze meditatie geeft de organist antwoord op de preek. Soms loopt het ook wat anders dan je aanvankelijk in gedachten had. Zo haalde een tijd geleden een dominee tijdens de preek de woorden aan: „God roept ons broeders tot de daad”. Een oproep om wat te gaan doen. Ik had al een krachtige registratie klaargezet om de orgelmeditatie te laten aansluiten op deze oproep. Toen kondigde de dominee de orgelmeditatie echter aan: Gemeente, we gaan nu stil luisteren naar de orgelmeditatie. Toen ben ik toch maar begonnen met een verstilde registratie.”

„Ik kan me een kerkmusicus zonder theologische kennis niet voorstellen.”

FOTO'S GÉRARD VAN BETLEHEM

Moet een kerkmusicus ook theologisch onderlegd zijn?

„Ik kan me een kerkmusicus zonder theologische kennis niet voorstellen. Muziek maken hangt nauw samen met je geloofsbeleving. Als je bijvoorbeeld Bachkoralen speelt terwijl je geen theologische achtergrond hebt, dan weet je echt niet waar het over gaat.”

PSALMBEWERKINGEN

De Jong is bekend vanwege haar serie psalmbewerkingen in 18de-eeuwse stijl, bij Den Hertog uitgegeven onder de naam "Andächtige Musique". Deze psalmbewerkingen worden ook regelmatig gespeeld door organisten van de Gereformeerde Gemeenten. Wat is haar motivatie om te kiezen voor het 18de-eeuwse idioom? „Bij de serie "Andächtige Musique" is dit idioom een keuze die leidt tot eenheid in de serie en deze stijl past ook heel goed bij de psalmmelodieën. Ik ben niet vernieuwend en heb daar ook geen behoefte aan. Het gaat er vooral om dat de amateurorganist het moet kunnen gebruiken in de eredienst. Omdat ik afkomstig ben uit de Gereformeerde Gemeenten voel ik die sfeer ook goed aan. De toegankelijkheid van de muziek staat voorop. Er zitten manualitergedeelten in, maar ook wat moeilijker stukken. Er moet ook een uitdaging in zitten voor de organist.”

Ze ondervindt waardering voor haar muziek en regelmatig vragen mensen haar of ze er meer van wil schrijven. Daarom gaat ze door met de serie "Andächtige Musique"; ze is van plan om er een minstens tiendelige serie van te maken. „Ik voel me thuis in deze stijl, maar ook in latere stijlen waarin ik schrijf. Over de serie "Andächtige Musique" zegt Albert wel eens tegen me: „Je bent een goede leerling van Bach, het is net Bach wat je geschreven hebt.” Als ik improviseer tijdens de dienst dan pas ik mijn stijl wel aan naar hetgeen gezongen wordt.

Heeft haar man ook invloed op haar? „Hij heeft mij aangezet tot componeren. Dit was altijd al latent aanwezig bij mij. Albert weet heel veel van stijlelementen af en als

ik wat geschreven heb, dan speel ik dat altijd voor hem voor. En omgekeerd speelt hij voor mij voor als hij een orgelconcert moet geven. Je moet wel samen op een lijn zitten. We hebben eigenlijk altijd dezelfde mening. Als wij bijvoorbeeld samen naar een concert luisteren, dan weten we van elkaar precies wat we vinden.”

Behalve muziek voor orgel schrijft Margreeth de Jong ook koormuziek en muziek voor sopraan en orgel. „Bij de Koninklijke Christelijke Zangersbond heb ik verschillende werken uitgegeven. Bijvoorbeeld Psalm 23 ("The King of Love my Shepherd is") voor koor en orgel, in een idioom dat ook in de Gereformeerde Gemeenten ingang zou vinden. Voor Psalm 98 ("Praise the Lord with Joyful Cry") daarentegen heb ik een bewerking geschreven waarin ook wat meer speelse effecten naar voren komen.”

Ze loopt naar de cd-speler een laat een uitvoering van haar bewerking van Psalm 98 horen door het Middelburgs Kamerkoor, waarbij ze zelf begeleidt op het orgel van de Nieuwe Kerk. In deze bewerking toont De Jong zich van een heel andere kant: een zeer creatieve bewerking met hier en daar wat jazzy trekjes in een eigentijds idioom schalt uit de luidsprekers. Bijzonder is ook de door haar gecomponeerde muziek voor orgel en sopraan. Als voorbeeld laat ze een door haar geschreven "Cradle Song" horen: prachtige muziek in een origineel idioom.

DOCENTSCHAP

Naast haar werkzaamheden als kerkmusicus van de Nieuwe Kerk en componist is De Jong docente aan de orgelopleiding van de Roosevelt Academy in Middelburg. De Roosevelt Academy is onderdeel van de Universiteit Utrecht. Haar man werkt als musicoloog aan deze Zeeuwse universiteit. Aan de Roosevelt Academy is het mogelijk om naast een opleiding op een ander vakgebied ook een orgelstudie (of een studie op een ander instrument) op conservatoriumniveau te volgen.

„Omdat ik afkomstig ben uit de Gereformeerde Gemeenten voel ik die sfeer ook goed aan.”

FOTO'S GÉRARD VAN BETLEHEM

RESTAURATIE

Albert Clement speelde als adviseur een belangrijke rol bij totstandkoming van de restauratie van het Van Leeuwen-orgel, die volgens hem zeer geslaagd is. De restauratie door Flentrop Orgelbouw nam ongeveer een jaar in beslag. „De orgelkas is helemaal leeggehaald, conducten, pijpwerk, alles. Flentrop heeft alle lekken er uit gehaald en alle pijpen zijn opnieuw geïntoneerd. Een belangrijke verbetering is dat het VEKA-systeem (een door Van Leeuwen ontwikkeld sleepladensysteem dat in de praktijk vaak lekages vertoonde, red.) is verwijderd en vervangen door een eikenhouten sleepladensysteem. Dit heeft ook de speelaard verbeterd. De boringen waren door Van Leeuwen heel bescheiden gehouden, het orgel klonk daardoor wat snijdend. Flentrop heeft deze verbreed, waardoor het orgel meer power gekregen heeft.

„Aanvankelijk waren er wat bedenkingen over de kwaliteiten van Van Leeuwen, maar tijdens de restauratie ont-

stond er steeds meer waardering voor de kwaliteiten van Van Leeuwen. „Dit zou Flentrop toen nog niet zo gedaan hebben” werd er op een gegeven moment gezegd.”

En met een vleugje chauvinisme zegt Clement: „Nu, na de restauratie, beschikken we hier over een van de beste orgels van Nederland. Het orgel is heel breed. Je kunt er in feite alle literatuur op spelen.” Volgens De Jong kun je zelfs een zwelkast imiteren op het Bovenwerk. „Met de Baarpijp in combinatie met een tongwerk van het Bovenwerk kun je door het al dan niet toevoegen van de Spitsgamba een nuance in klank bereiken die een zwelkast suggereert.”

Duidelijk is dat Margreeth de Jong een prachtig instrument tot haar beschikking heeft om de zondagse eredienst muzikaal te omlijsten. Dit samengevoegd met de vrijheid die ze in de Middelburgse PKN-gemeente geniet om zich muzikaal te ontplooiën en de waardering die ze vanuit de gemeente ontvangt, maakt deze organistenpost tot een ideale plek.

Margreeth Chr. de Jong

Margreeth Chr. de Jong behaalde in 1986 aan het Rotterdams Conservatorium de diploma's Kerkmuziek, Docerend Musicus orgel en Uitvoerend Musicus orgel, gewaardeerd met het cijfer 10.

Zij vervolgde haar studie bij Guy Bovet te Zwitserland, alsmede bij Jean Langlais en Marie Louise Jaquet Langlais aan de Schola Cantorum te Parijs, waar zij in 1988 de Prix de Virtuosité met de hoogste waardering behaalde. In hetzelfde jaar behaalde ze eerste prijzen op het internationale UFAM-orgelconcours ('degré honneur') te Parijs en het Internationale César Franck Concours te Haarlem. In 1994 werd zij vanwege haar verdiensten voor de Franse orgelcultuur door de Société Académique "Arts Sciences Lettres" te Parijs met de zilveren medaille onderscheiden.

Margreeth Chr. de Jong is kerkmusicus van de Nieuwe Kerk te Middelburg. Ze geeft vele concerten in Europa en maakt regelmatig radio, tv en cd opnamen. In 2006 werden twee nieuwe cd's opgenomen op het gerestaureerde orgel van de Nieuwe Kerk te Middelburg, "All Round Organ Sound" en "Andächtige Musique", gedeeltelijk en respectievelijk geheel gevuld met eigen composities. In 2008 verscheen haar dubbel-cd "The Best of Mendelssohn". Al deze cd's verschenen bij Den Hertog.

Naast haar werkzaamheden als concertorganist, kerkmusicus en docente profileert Margreeth

Chr. de Jong zich als componiste. Van haar hand verscheen een ruim aantal werken in druk en op cd, waaronder "Variations sur un Cantique pour orgue" en "Cinq Choral Préludes pour Orgue" in een laatromantisch Franse stijl. In 2007 verschenen de variaties op het kinderliedje "Kom mee naar buiten allemaal," "A Tribute to Michiel de Ruyter" en de "Fantaisie sur Christe qui lux es et dies", alle voor orgel. Voor koor en orgel schreef zij onder meer "Psaume 42 pour Choeur et Orgue" (1997; thans aanwezig in de bibliotheek van de KCZB) en een bewerking van Psalm 23 op Engelse tekst (2001, uitgegeven door de KCZB). Daarnaast verschenen van haar hand diverse bewerkingen van psalmen en gezangen voor orgel en/of koor, gepubliceerd in verschillende bundels, waaronder vier bewerkingen voor koor, orgel en gemeente van liederen van Adriaan Schuurman, en liturgische muziek voor koor, orgel en gemeente (o.a. de Apostolische Geloofsbelijdenis, voorzien van een nieuwe melodie en zetting). Sedert enkele jaren heeft zij bij Uitgeverij Den Hertog een eigen reeks - "Andächtige Musique" - waarin composities in barokstijl van haar hand verschijnen.

Sedert januari 2005 doceert zij hoofdvak orgel binnen het kader van de universitaire Bacheloropleiding aan de Roosevelt Academy, het internationale Honors College van de Universiteit Utrecht in Zeeland.

